

ПРОВЕДЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ЗАХОДІВ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЕКОЛОГІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ

Толочко Світлана Вікторівна

ORCID ID: 0000-0002-9262-2311

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник

Інститут проблем виховання Національної академії

педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Україна знаходиться в складному геополітичному становищі через тривалу війну з Росією та невизначену в часі перемогу в майбутньому. Ця війна додає ще більше викликів, ставлячи під загрозу природні ресурси й екологічну безпеку. У цих умовах територіальні громади змушені шукати ефективні локальні рішення для покращення екологічного стану. Ситуація має безпосередній вплив на екологічну обстановку в зоні бойових зіткнень і на сусідні території. Тож екологічна ситуація в Україні залишається однією з найбільш нагальних проблем, яка потребує комплексного вирішення. Ця стаття має на меті розглянути основні проблеми та можливі заходи, які можуть бути впроваджені на місцевому рівні для збереження навколишнього середовища.

У нашій країні в цей час здійснюється реформа децентралізації, що передбачає передачу повноважень і ресурсів місцевим громадам. Це дозволяє їм більш ефективно вирішувати проблеми на місцевому рівні включно з екологічними питаннями.

Нинішня війна призводить до серйозних екологічних проблем у територіальних громадах. Залежно від регіону України нині можна виокремити такі проблеми екології в умовах війни:

- **Забруднення довкілля: хімічне забруднення** (використання військових хімічних речовин, вибухівка та руйнування інфраструктури призводять до потрапляння токсичних речовин у ґрунт, воду та повітря); **руйнування інфраструктури** (знищення водоочисних і сміттєпереробних станцій сприяє збільшенню забруднення).

- **Знищення природних ресурсів: вирубування лісів** (використання лісів для військових потреб та як джерело палива призводить до скорочення лісових масивів); **забруднення водних ресурсів** (знищення водоочисних споруд та забруднення річок та озер відходами війни).

- **Соціально-економічні наслідки: погіршення здоров'я населення** (підвищений рівень захворювань через забруднення повітря й води); **міграція населення** (вимушена міграція призводить до перенавантаження інших регіонів, що ускладнює екологічну ситуацію).

На місцевому рівні для покращення екології в умовах війни можна проводити низку вагомих заходів, результати яких впливатимуть на довкілля впродовж наступних років і десятиліть. Охарактеризуємо їх детальніше.

1. **Моніторинг:** Місцеві влади можуть організувати систему моніторингу екологічної ситуації, зокрема, збору даних про рівень забруднення ґрунту, повітря та водних ресурсів.

2. **Евакуація та поводження з небезпечними речовинами:** Потрібно мати плани евакуації та процедури поводження з небезпечними речовинами у разі вибухів або інших небезпек.

3. Санітарна очистка: Після військових операцій, місцеві влади можуть організувати санітарну очистку територій від залишків боєприпасів та іншого небезпечного сміття.

4. Екологічна освіта та інформування громади: Важливо проводити регулярні інформаційні кампанії щодо екологічних ризиків і заходів, у яких можуть брати участь мешканці для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

5. Співпраця з міжнародними та неправліннями організаціями: Місцеві громади можуть співпрацювати з міжнародними та неправліннями організаціями, щоб отримати допомогу та ресурси для вирішення екологічних проблем.

6. Створення екологічних зон і парків: Заохочення створення та підтримки екологічних зон та парків, які можуть служити як місця відпочинку та рекреації для місцевого населення, а також зберігати природні ресурси.

Загальною метою всіх цих заходів є забезпечення безпеки та здоров'я місцевого населення в умовах війни, а також збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Однак, можливі і локальні заходи для покращення екології, що є здободенними сьогодні і зараз, котрі сприяють покращенню сучасного довкілля та уможливають його підтримання в належному стані для якісного життя мешканців територіальної громади. Вони не менш значущі, оскільки систематична й послідовна діяльність з охорони довкілля уможливує його розвиток нині і в майбутньому. До таких локальних заходів у територіальних громадах нами віднесено:

1. Організацію екологічних акцій: суботники (масові заходи з прибирання територій від сміття та інших відходів); зелені ініціативи (висаджування дерев, створення зелених зон і парків).

2. Упровадження системи сортування та перероблення відходів: сортувальні станції (створення локальних пунктів сортування сміття), перероблення вторинних ресурсів (запуск мінізаводів з перероблення вторсировини).

3. Освітні (просвітницькі) програми та кампанії: екологічна освіта й виховання (проведення тренінгів, семінарів та лекцій для населення про важливість збереження довкілля), інформаційні кампанії (використання соціальних медіа та інших каналів для поширення інформації про екологічні ініціативи.)

4. Відновлення природних ресурсів: рекультивація земель (відновлення деградованих і забруднених земель шляхом проведення рекультиваційних робіт), очищення водних об'єктів (реалізація програм з очищення річок, озер та інших водних ресурсів).

Цікавим є приклад досвіду Барвінківської громади, що стосується розробленої Концепції екологоорієнтованого управління земельними ресурсами [1]. Аналіз сучасного екологічного стану земель Барвінківської міської громади Харківської області здійснювався через збір та дослідження даних щодо деградації ґрунтів, зокрема водної ерозії, впливу воєнних дій та наявності цінних природних територій, які були запропоновані під заповідання.

Відбір Барвінківської громади здійснювався з урахуванням попереднього аналізу інтенсивності впливу бойових дій і концентрації земель у Харківській області, оскільки ця громада має високі показники за обома параметрами. Важливою характеристикою громади є низький відсоток територій, що належать до природно-заповідного фонду.

Основним результатом проведеного аналізу стало створення концепції екологоорієнтованого управління земельними ресурсами з передбаченим зонуванням сільськогосподарських земель у межах громади за вісьма напрямками

управління. Упровадження пропонованих заходів для кожного напряму спрямоване на збереження цінних природних територій та відновлення деградованих ґрунтів. Найбільш постраждала від війни східна частина громади зазнає ґрунтовних змін відповідно до дванадцяти напрямів управління землями на основі поглибленого аналізу.

Репрезентований досвід може бути корисним для фахівців з питань землекористування, охорони природи та просторового планування громад, зокрема щодо розроблення комплексних планів просторового розвитку території на основі програми комплексного відновлення Барвінківської громади, для планування і реалізації більш сталого управління земельними ресурсами та збереження довгострокового екологічного балансу на території громади [1].

Означену методику також доцільно застосовувати для інших громад зі схожими вихідними умовами для земельних ресурсів.

Висновки. Отже, умови війни створюють значні виклики для збереження та покращення екологічної ситуації в Україні. Проте, завдяки активній участі місцевих громад та впровадженню локальних ініціатив можливе значне покращення екології навіть у таких складних умовах. Ключовими аспектами успіху є організація екологічних заходів, упровадження системи сортування та перероблення відходів, освітні програми та відновлення природних ресурсів. Спільними зусиллями місцевих громад, влади та міжнародних партнерів можна досягти сталого розвитку та збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Екологічна організація Екодія. URL: https://ecoaction.org.ua/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwJLGyBhCYARIsAPqTz1-VQdpwUdFR-1M0r6350cx2TrKV4I6IBI3J6NJIpaCRxVRAhbrwWf8aAqmnEALw_wcB.
2. Літвінова В. Російські злочини на українській землі: як війна впливає на наше довкілля. Інтерфакс-Україна. Інформаційне агентство. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/896719.html>.
3. Толочко С. В. Мотивація як важлива соціальна навичка та складова екологічної компетентності дітей та учнівської молоді. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2020. № 24 (1). С. 203–215.
4. Толочко С. В. Науково-методичні засади формування в старшокласників екологічної компетентності в умовах подолання екологічних наслідків війни. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2023. № 27 (2). С. 224–242.
5. Толочко С. В., Бординг Н. С. Реалізація компетентнісного потенціалу формування екологічної компетентності в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. № 49. С. 189–195.
6. Tolochko S., Bordiug N., les T. Content, forms and methods of building the environmental competence of education recipients on the basis of axiology. ScienceRise: Pedagogical Education. 2022. № 2(47). P. 20–26.
7. Tolochko, S., Bordiug, N., Mironets, L., Mozul, I., Tanasiichuk, I. Forming ecological culture in educational applicants within the context of modern education. Revista amazonia Investiga. 2023. № 12 (61). P. 41–50.